

‘ಜಗವೆಲ್ಲ ಮಲಗಿರಲು ಅವನೊಬ್ಬನೆದ್ದೆ..’

“ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲೋ ಕೆಲವರಿಗಾಗಿ ಮೀಸಲಾಗಿಟ್ಟಿದ್ದರೋ ಅದನ್ನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬಹಿರಂಗಪಡಿಸಿದವನು ಬುದ್ಧ. ನಿರ್ವಾಣ ಸಿದ್ಧಾಂತದಿಂದ ಅವನ ದೊಡ್ಡಸ್ತಿಕೆ ಏನೂ ಏರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನ ಮಹಿಮೆ ಇರುವುದು ಅಸದೃಶವಾದ ಅನುಕಂಪದ ಮೇಲೆ. ಬೌದ್ಧಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಕಳೆ ಕೊಡುವ ಉತ್ತಮ ದರ್ಜೆಯ ಸಮಾಧಿ ಮುಂತಾದುವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಪಾಲು ಆಗಲೇ ವೇದಗಳಲ್ಲಿವೆ. ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದೇ ಇರುವುದು ಬುದ್ಧನ ಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಹೃದಯ. ಪ್ರಪಂಚದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲೇ ಅವನಿಗೆ ಸರಿಸಮನಾದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಜನಿಸಿಲ್ಲ” — ಎಂದು ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಪಂಚದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಉದಿಸಿ ಬಂದ ಮಹಾತ್ಮರಲ್ಲೆಲ್ಲ ಬುದ್ಧನು ಬೆಳಗುವ ಉಜ್ವಲ ತಾರೆಯಂತಿರುವನು. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅನ್ವೇಷಕನಾಗಿ, ಒಂದು ಹೊಸ ಧರ್ಮದ ಸ್ಥಾಪಕನಾಗಿ, ಸಹ ಸ್ವಾರು ಮಂದಿ ಸಾಧಕರಿಗೆ ಗುರುವಾಗಿ, ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ಮನುಕುಲದ ಉದ್ಧಾರಕನಾಗಿ ಬೆಳಗಿದವನೇ ಭಗವಾನ್ ಬುದ್ಧ. ಅವನ ಪ್ರೀತಿಯ, ಅನುಕಂಪದ ಭಾವನೆಗಳು ಜಾತಿ, ಪಂಗಡ, ಲಿಂಗ, ಅಂತಸ್ತುಗಳ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲರ ಕಡೆಗೂ ಹರಿದವು. ಕೇವಲ ಮನುಷ್ಯರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಪ್ರಾಣಿಪಕ್ಷಿಗಳೂ ಸಸ್ಯ ಜಾತಿಗಳೂ ಅವನ ಅನುಕಂಪೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾದವು. ಇಂತಹ ಸಮಗ್ರತೆ, ವಿಶ್ವವನ್ನೇ ತಬ್ಬುವ ಸಮದರ್ಶನ, ಜೀವಿಗಳ ನೋವಿಗೆ ಮಿಡಿಯುವ ದಯಾರ್ಥ ಹೃದಯ ಇನ್ನೆಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿರುವುದು?

ಮೂರು ಹಂತಗಳು

ಬುದ್ಧನ ಸುದೀರ್ಘ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಹಂತಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಮೊದಲನೆಯದು, ರಾಜಕುಮಾರ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನಾಗಿ ಅವನು ಪ್ರಪಂಚದ ವೈಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದ ಕಾಲ. ಲೋಕದ

ಕಠೋರ ಸತ್ಯಗಳು ಅವನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳದಂತೆ ಅವನ ಬಂಧು ಬಳಗವೆಲ್ಲ ಅವನನ್ನು ಜೋಪಾನವಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡಿತು. ಇದೇ ಜಗತ್ತಿನ ವಿಡಂಬನೆ! ಮುಂದೆ ಇವನು ಸಂನ್ಯಾಸಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಅವನ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರು ಜ್ಯೋತಿಷಿಗಳು. ಹಾಗಾಗ ದಂತೆ ತಡೆದರು; ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನು ಓಡಾಡುವ ಜಾಗದಲ್ಲೆಲ್ಲ ರೋಗಿ, ವೃದ್ಧ ಅಥವಾ ಹೆಣ್ಣು ಅವನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳದಂತೆ ಮಾಡಿ ಕೆಲವು ವರ್ಷ ತಡೆದರು. ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನಿಗೆ ವಿವಾಹವಾಯಿತು; ಪ್ರಪಂಚದ ಸುಖದಲ್ಲಿ ಅವನು ಮುಳುಗಿಹೋದ. ಆದರೂ ವಿಧಿಯ ಲೀಲೆ ಬೇರೆಯೇ ಆಗಿತ್ತು. ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದವನಿಗೆ ರೋಗಿಯೊಬ್ಬ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ; ಮುಂದೆ ವೃದ್ಧ, ಹೆಣ್ಣು ಕೂಡ ಕಾಣಿಸಿದವು. ಅದೇನೆಂದು ಅರಿಯದ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ ತನ್ನ ಸಾರಥಿ ಚೆನ್ನನಿಂದ ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡ. ಅಷ್ಟೇ ಸಾಕಾಯಿತು; ಪ್ರಪಂಚದ ನಶ್ವರತೆ, ದುಃಖ ಹಾಗೂ ಮರಣದ ದಾರುಣತೆ ಅವನ ಹೃದಯವನ್ನು ನಾಟಿತು. ಇಡೀ ಜಗತ್ತನ್ನೇ ನುಂಗಿ ನೋಣ ಯುವ ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಮೀರಿಹೋಗುವ ಬಯಕೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಉದಿಸಿತು. ಇದು ಅವನ ಬದುಕಿನ ಮೊದಲ ಹಂತ.

ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧನಲ್ಲಿ ಉದಯಿಸಿದ ವೈರಾಗ್ಯ, ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆಯ ಪ್ರಬಲ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ, ಎಲ್ಲ ದುಃಖಗಳಿಂದ ಜಗತ್ತನ್ನು ಪಾರುಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ದೃಢನಿಶ್ಚಯ ಅವನನ್ನು ಅಸಾಧಾರಣ ತ್ಯಾಗಕ್ಕೆ ಆಣೆಮಾಡಿತು. ತರುಣಿ ಪತ್ನಿ, ನವಜಾತ ಶಿಶು ಇವುಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಪಥದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಡೆದ ಬುದ್ಧ. ಮುಂದೆ ಅವನು ಹಲವು ಬಗೆಯ ಸಾಧಕರನ್ನು ಕಂಡ, ಹಲವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಪಡೆದ. ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನೂ ಕೈಗೊಂಡ. ಯಾವುದರಿಂದಲೂ ಅವನಿಗೆ ಸತ್ಯ ಗೋಚರಿಸದೆ ಹೋದಾಗ, ಅವನು ತನ್ನದೇ ಆದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಮುನ್ನಡೆದ. ಹಲವು ಕಂಟಕಗಳ, ಆಸೆ-ಆಮಿಷಗಳ, ಮಹಾ

ಮಾಯಾವಿಯ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ದಾಟಿ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದ. ಆತ್ಮಂತಿಕ ಸತ್ಯವೇನೆಂಬುದನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರೆಗೂ ತಾನು ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಕುಳಿತಲ್ಲಿಂದ ಏಳಲಾರೆ— ಎಂಬ ದೃಢ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿದ. ಕೊನೆಗೊಂದು ದಿನ ಅವನು ಬೆಳಕನ್ನು ಕಂಡ; ನಶ್ವರ ಜಗತ್ತಿನ ಆಚೆಗೆ, ಶೂನ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ಸತ್ಯವನ್ನು ಕಂಡ. ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ 'ಬುದ್ಧ'ನಾದ; ಜಗತ್ತಿಗೆ ಜ್ಞಾನದ ಬೆಳಕನ್ನು ಹರಡಿದ ಜ್ಞಾನಸೂರ್ಯನಾದ. ಇದು ಸಾಧನೆಯ ಘಟ್ಟ; ಬುದ್ಧನ ಜೀವನದ ಎರಡನೇ ಹಂತ.

ಮೂರನೆಯ ಹಂತ ಬುದ್ಧನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘವಾದ ಅವಧಿ; ಅದರಲ್ಲಿ ಅವನು ಗುರುವಾಗಿ ನಿರಂತರ ಬೋಧನೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಹೋದ. ಎಲ್ಲೆಡೆ ಶಾಂತಿ, ಸತ್ಯ, ದಯೆ-ಧರ್ಮಗಳ ಸಂದೇಶವನ್ನವನು ಪಸರಿಸುತ್ತ ಹೋದ. ಅಲ್ಲಿ ಆನಂದನಂತಹ ಸಂಬಂಧಿಕರು ಬರುತ್ತಾರೆ, ಸಾರಿಪುತ್ರನಂತಹ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಬರುತ್ತಾರೆ; ಕಿಸಾಗೌತಮಿಯಂತಹ ಮುಗ್ಧ ಹೆಂಗಸು, ಆಮ್ರಪಾಲಿಯಂತಹ ವೇಶ್ಯೆ, ಅಂಗುಲಿಮಾಲನಂತಹ ಕ್ರೂರಿ — ಇವರೆಲ್ಲ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಬುದ್ಧನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳ ಸಂಘ ಬೆಳೆಯಿತು, ಬೌದ್ಧಧರ್ಮ ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡಿತು. ತ್ಯಾಗ, ವೈರಾಗ್ಯಗಳ ಬೋಧನೆ, ನಿರ್ವಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಧನೆ, ಮಾನವರೆಲ್ಲರ ದುಃಖನಿವಾರಣೆ— ಈ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಧರ್ಮ ಏಷ್ಯಾಖಂಡದುದ್ದಕ್ಕೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ಕವಿಯೊಬ್ಬನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧನನ್ನು 'ಏಷ್ಯಾದ ಬೆಳಕು' ಎಂದೇ ಕರೆದ. ಇದು ಕೊನೆಯ ಹಂತ; ಬುದ್ಧನ ಮಹಾ ಪರಿ ನಿರ್ವಾಣದಲ್ಲಿ ಅದು ಧನ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಿತು.

ಬುದ್ಧನ ಜೀವನದ ಈ ಮೂರು ಹಂತಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟು ಬದುಕಿನ ಹಂತಗಳು ಎಂಬಂತೆ ಕಾಣಬಹುದು. ಮೊದಲು ಪ್ರಾಪಂಚಿಕತೆ, ಜಗತ್ತಿನ ಸುಖಭೋಗಗಳ ಅನುಭವ, ಹಾಗೂ ತತ್ತ್ವ-ವಿಚಾರ ದರ್ಶನಗಳೆಲ್ಲದ ಲೌಕಿಕ ಜೀವನ. ಅನಂತರ ಕಠೋರ ಸತ್ಯದ ಮಿಂಚುನೋಟ, ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ಆಘಾತ; ದುಃಖಮಯ ಬದುಕನ್ನು ಮೀರಿ ಹೋಗುವ ಅನ್ವೇಷಣೆ. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯದರ್ಶನ, ಶಾಶ್ವತ ಶಾಂತಿ, ಆನಂದಗಳನ್ನು ನೀಡುವ ನಿರ್ವಾಣ. ಪ್ರಪಂಚವು ವಿಕಾಸದ ಪಥದಲ್ಲಿ ಸಾಗುವ ರೀತಿಯೇ ಹೀಗೆ. ಮೊದಲು ಪ್ರಾಪಂಚಿಕತೆ, ಅನಂತರ ಅನ್ವೇಷಣೆ, ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ. ಈ ಮೂರು ಹಂತಗಳನ್ನು ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಜೀವನದಲ್ಲೂ ಕಾಣಬಹುದು, ಒಂದು ಸಮಾಜದಲ್ಲೂ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಂಕೇತಿಸುವ ಬುದ್ಧನ ಬದುಕು ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪರಿಪೂರ್ಣ ಬದುಕು. ತನ್ನ ಬದುಕನ್ನೇ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಜಗತ್ತಿಗೆ ದಾರಿ ತೋರಿದ ಬುದ್ಧ.

ಆನೆ ನಡೆದುದೇ ದಾರಿ

ಬುದ್ಧನನ್ನು ಯುಗಪ್ರವರ್ತಕನೆಂದು ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ಕರೆಯಬಹುದು. ಅನೇಕ ಸಮಯದಿಂದ ಜಡವಾಗಿ ಹೋದ

ಸಮಾಜ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ; ಹಳೆಯ ಪದ್ಧತಿ, ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಬಲಿಷ್ಠವಾದಷ್ಟೂ ಹೊಸ ಬದಲಾವಣೆ ಉಂಟಾಗದಂತೆ ತಡೆಯುತ್ತದೆ. ಬುದ್ಧನ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಸಮಾಜ ಹಾಗೆಯೇ ಇತ್ತು. ವೈದಿಕ ಪರಂಪರೆಯ ಧರ್ಮ ಕೇವಲ ಆಚರಣೆ, ಅಂಧಾನುಸರಣೆ ಹಾಗೂ ಕುರುಡು ನಂಬಿಕೆಗಳಿಂದಾಗಿ ತನ್ನ ನೈಜ ಸತ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸಿದ ಬುದ್ಧ, ತನ್ನದೇ ಆದ ಹೊಸ ದಾರಿಯನ್ನು ತುಳಿದ. ಅಲ್ಲಿ ಅವನಿಗಿದುರಾದ ಸವಾಲುಗಳು, ಸಂಘರ್ಷಗಳು ಅವನ ಅನ್ವೇಷಣೆಯನ್ನು ವಿಚಲಿತಗೊಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಸತ್ಯದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ದೃಢ ನಿರ್ಧಾರ, ತ್ಯಾಗ-ವೈರಾಗ್ಯ, ಸತತ ಪ್ರಯತ್ನ— ಇವುಗಳನ್ನು ಆತ ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ. ಈ ಮೂಲಕ ಅವನು ಯಾವ ಹಳೆಯ ಮಾರ್ಗವನ್ನೂ ಅನುಸರಿಸದೆ, ತನ್ನ ಅನುಭವಗಳಿಂದಲೇ ಕಲಿತು ಹೊಸ ದಾರಿಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡ. ದುರ್ಗಮವಾದ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂಟಿಸಲಗ ಸಾಗುವ ದಾರಿ ಅನೇಕ ವೇಳೆ ದಾರಿಯೇ ಆಗಿರುವುದಿಲ್ಲ; ಅದು ದಾರಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ನಿರ್ಮಿಸುವಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಎದುರಾದ ಅಡೆತಡೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಧ್ವಂಸವಾಗುತ್ತವೆ. ಹೊಸದಾಗಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡ ಆ ದಾರಿ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಬುದ್ಧ ಸಾಗಿರುವ ರೀತಿ ಹೀಗೆ. ತಾನು ಕಂಡ ದಾರಿಯನ್ನು ಅವನು ತನ್ನಲ್ಲೇ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಇರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಕೆಲವೇ ಮಂದಿ ತನ್ನವರಿಗಾಗಿ ಮೀಸಲಿಡಲಿಲ್ಲ. ಆ ಬೆಳಕಿನ ದಾರಿಯನ್ನು ಸಮಸ್ತ ಮಾನವರಿಗೂ ತೆರೆದ. ಬುದ್ಧನ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯಿರುವುದೇ ಇಲ್ಲಿ. ಸತ್ಯವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಚಂಡ ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಸರಿಸಮವಾಗಿ ಅದ್ಭುತ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿ ಅವನಲ್ಲಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಅದರೊಂದಿಗೆ ತಾನು ಕಂಡ ಸತ್ಯದ ದಾರಿಯನ್ನು ಸಮಸ್ತರಿಗೂ ತೋರಿಸಿಕೊಡುವ ಅಸೀಮ ಹೃದಯವಂತಿಕೆ ಬುದ್ಧನಲ್ಲಿತ್ತು. ಅವನನ್ನು ವಿಶ್ವಗುರುವಾಗಿಸಿದ್ದು ಈ ಅಪೂರ್ವ ಗುಣವೇ.

ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮನೋಭಾವ

ಬುದ್ಧನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ವಿಜ್ಞಾನ ಇಂದಿನಂತೆ ಬೆಳೆದಿರಲಿಲ್ಲ, ನಿಜ. ಆದರೆ ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತು ತನ್ನದೇ ಆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹಲವು ಬಗೆಯ ಜ್ಞಾನಶಾಖೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಇಂದಿಗೂ ಅಂದಿಗೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರುವುದು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಆವಿಷ್ಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ಮೂಲತತ್ತ್ವಗಳ ಅನ್ವೇಷಣೆಯಲ್ಲಿ. ಆದರೆ ಮಾನವನ ಬೌದ್ಧಿಕ ಮನೋಭಾವ, ಆಲೋಚನೆಯ ಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲ. ಪ್ರಖರ ಬುದ್ಧವಂತಿಕೆಯುಳ್ಳ, ಸಮತೋಲನದ ಚಿಂತನೆಯುಳ್ಳ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಇಂದೂ ಇದ್ದಾರೆ; ಹಿಂದೆಯೂ ಇದ್ದರು. ಅಂತೆಯೇ ಸಂಪ್ರದಾಯಶರಣರೂ, ಕೆಲವು ಬೌದ್ಧಿಕ ಸತ್ಯಗಳನ್ನು ಸಮಾಜದ ಮುಂದೆ ಹೇಳಲು ಹಿಂಜರಿಯುವವರೂ ಆದ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಇಂದೂ ಇದ್ದಾರೆ, ಹಿಂದೆಯೂ ಇದ್ದರು. ಬುದ್ಧ ಮೊದಲ ರೀತಿಯ ಬೌದ್ಧಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಹೊಸ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ

ಜಡ ತತ್ವಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಲು ಅವನು ಹಿಂಜರಿಯಲಿಲ್ಲ. ಅದೇ ರೀತಿ ಆ ತತ್ವಗಳನ್ನು ನಿರ್ಭೀತಿಯಿಂದ ಸಾರಿದ, ಅಸಂಬದ್ಧ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸಿದ. ಎಲ್ಲದಕ್ಕಿಂತಲೂ, ಇತರರಿಗೆ ಸತ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವಾಗ ಅವನು ಬಳಸುವ ವಿಧಾನ, ಸಂಯಮದ ವಿಚಾರ ಮಂಡನೆ ಹಾಗೂ ಅನುಕಂಪೆಯ ಭಾವನೆ— ಇವು ಅವನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಎತ್ತರಕ್ಕೇರಿಸುತ್ತವೆ. ಜನರಿಂದ ದೂರವಾಗುವ ಕ್ಲಿಷ್ಟ ಭಾಷೆ, ತರ್ಕ-ವಿತರ್ಕ, ಗೂಢಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಬಳಸದೆ, ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಮಾತಿನಲ್ಲೇ ಬುದ್ಧ ತನ್ನ ಉಪದೇಶಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ. ನೇರವಾಗಿ ಜನರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವಂತೆ ಕಥೆ, ಉಪಮೆ, ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ತನ್ನ ಬೋಧನೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ. ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನವಲ್ಲ, ವಿಷಯವನ್ನು ದಾಟಿಸು ವಿಕೆಯೇ ಮುಖ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ಬುದ್ಧ ತೋರಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಜೀವನ, ನಡೆನುಡಿ, ಮಾತು— ಎಲ್ಲದರಲ್ಲೂ ತನ್ನ ಅನುಭವ ಹಾಗೂ ಸತ್ಯದರ್ಶನದ ಮೇಲೆ ತನಗಿದ್ದ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಅವನು ಎಲ್ಲೆಡೆ ಬಿಂಬಿಸಿದ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಅವನ ತತ್ವ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮ ಅಷ್ಟೊಂದು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಪ್ರಸಾರಗೊಂಡವು.

ಕೆಲವು ಅಡಚಣೆಗಳು

ಆದರೆ ಭಾರತದಲ್ಲೆಡೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮ ಕ್ರಮೇಣ ಅವನತಿಯ ಮಾರ್ಗ ಹಿಡಿಯುವುದರ ಸೂಚನೆ ಬುದ್ಧನ ಜೀವನದ ಕೊನೆಕೊನೆಗೆ ಕಂಡುಬಂತು. ತನ್ನ ಹೊಸ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರೆಲ್ಲರೂ ಸಂನ್ಯಾಸ ಸ್ವೀಕರಿಸುವಂತೆ ಬುದ್ಧ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದ. ಇದರಿಂದ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾಗಿ ಹಲವು ಹಂತಗಳಲ್ಲಿರುವ ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಮನಸ್ಸುಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಸಮಾನ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಡೆಯಲು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು. ಇದು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಬೀರತೊಡಗಿತು. ಹಿಂದೂಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಹಲವು ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಹಂತದ ಜನರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ನಡವಳಿಕೆಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ; ವ್ರತ, ಪೂಜೆ, ಹವನಾದಿಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ಧ್ಯಾನ-ಧಾರಣ-ಸಮಾಧಿಯವರೆಗೆ ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಸಾಧನೆಗಳು ಅಲ್ಲಿವೆ. ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ, ಗಾರ್ಹಸ್ಥ್ಯವೇ ಮೊದಲಾದ ವಿವಿಧ ಆಶ್ರಮಗಳೂ, ಸ್ವಾಸ್ಥಿಕ್ರ, ರಾಜಸ, ತಾಮಸ ಗುಣಗಳ ವೈವಿಧ್ಯಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಕರ್ಮಯೋಗ, ರಾಜಯೋಗ, ಭಕ್ತಿಯೋಗವೇ ಮೊದಲಾದ ಯೋಗಗಳೂ ಅಲ್ಲಿವೆ. ಈ ರೀತಿ ವೈವಿಧ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಗಳ ಹಿಡಿತ ಬುದ್ಧನ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದುದು ದೊಡ್ಡ ಒಂದು ಕೊರತೆಯಾಗಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಕ್ರಮೇಣ ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಭಿಕ್ಷುಗಳ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಅವನತಿಯ ಚಿಹ್ನೆಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡವು. ಬುದ್ಧನ ಅಸಾಧಾರಣ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲ ಕೆಲವು ಮಂದಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವುಟ್ಟಿದ ಸಾಧಕರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅದೊಂದು ಅನುಪಮ ಮಾರ್ಗವೆನಿಸಿತು. ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ

ಮುಂದುವರಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದ ಸನಾತನ ತತ್ವಗಳ ಹೊಸ ಆವೃತ್ತಿಯೆಂಬಂತೆ, ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಹೊಸ ಜೋಡಣೆಯಂತೆ ಈ ಮಾರ್ಗ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದ್ದರೆ, ಮುಂದೆ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮ ಭಾರತದಿಂದ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುವಂಥ ಪ್ರಸಂಗ ಎದುರಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೋ ಏನೋ. ಆದರೆ ಬುದ್ಧನೆಂಬ ಮಹಾತ್ಮ ಇಲ್ಲಿ ದೇವತೆಯಾಗಿ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟ; ಅವತಾರವೆಂದೇ ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ, ವಿಶ್ವವಿಶಾಲ ತತ್ವ, ಆದರ್ಶಗಳಿದ್ದೂ ಸಮಾಜದ ವೈವಿಧ್ಯಗಳಿಗೆ ಅವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಲಾಗದ ಕಾರಣ, ಆ ತತ್ವ ಇಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯದೆ ಹೋಯಿತು.

ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:

“ತೋರಿಕೆಗೆ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮ ಭಾರತದಿಂದ ಮಾಯವಾಗಿದೆ, ಆದರೆ ನಿಜವಾಗಿ ಹಾಗಾಗಿಲ್ಲ. ಬುದ್ಧನ ಬೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಪಾಯಕರವಾದ ಅಂಶವಿತ್ತು— ಬೌದ್ಧಧರ್ಮವು ಒಂದು ಸುಧಾರಕ ಧರ್ಮ. ದೊಡ್ಡ ಒಂದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ತರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಎಷ್ಟೋ ನಿಷೇಧಾತ್ಮಕವಾದ ಬೋಧನೆಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಒಂದು ಧರ್ಮ ಕೇವಲ ನಿಷೇಧದ ಭಾಗವನ್ನೇ ಒತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅದು ಕೊನೆಗೆ ನಾಶವಾಗುವ ಅಪಾಯವಿದೆ. ಒಂದು ಸುಧಾರಕ ಪಂಥವು ಕೇವಲ ಸುಧಾರಣೆಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿರತವಾಗಿದ್ದರೆ ಅದು ಜೀವಂತವಾಗಿರಲಾರದು. ಜೀವನ-ಪೋಷಕವಾದ ನಿಜವಾದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಅಂದರೆ ಅದರ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು, ಅವು ಮಾತ್ರ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಬಾಳಬಲ್ಲವು.

“ಕಾಲ ಕಳೆದಂತೆ ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧನ ಅನುಯಾಯಿಗಳು ಬುದ್ಧನ ಬೋಧನೆಯ ನಿಷೇಧದ ಭಾಗವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಒತ್ತಿ ಹೇಳತೊಡಗಿದರು. ಇದೇ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದ ಅವನತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು.” (ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಕೃತಿಶ್ರೇಣಿ, ಸಂ. ೭, ಪು. ೪೯)

ಐತಿಹಾಸಿಕ ಏರುಪೇರುಗಳೇನೇ ಇರಲಿ, ಜಗತ್ತಿನ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧನಂತಹ ಮಹಾತ್ಮ ಉದಯಿಸಿ ಬಂದುದೇ ಮಹಾಭಾಗ್ಯವೆನ್ನಬೇಕು. ಬುದ್ಧ, ಹೃದಯಗಳ ಅಪೂರ್ವ ಸಮನ್ವಯ ಬುದ್ಧನಷ್ಟು ಪೂರ್ಣಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡವರು ಅತ್ಯಂತ ವಿರಳ. ಅವನ ಜೀವನ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಖರ ಹಾಗೂ ಉದಾತ್ತವೋ, ಅದೇ ರೀತಿ, ಅವನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಜೀವನ ವಿಧಾನವೂ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು. ಸತ್ಯವನ್ನು ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನದಾಗಿ ಭಾವಿಸುವ, ಅದನ್ನು ಕಾಣಲು ಹೋರಾಡುವ, ಕಂಡ ಬಳಿಕ ಅದನ್ನೇ ಆರಾಧಿಸುವ ಬುದ್ಧನ ಮಾರ್ಗ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಆದರಣೀಯವಾಯಿತೋ, ಪಂಡಿತ-ಜ್ಞಾನಿ-ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೂ ಅಷ್ಟೇ ಆಪ್ತಾಯಮಾನವಾಯಿತು. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಒಂದು ಆದರ್ಶವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ಬುದ್ಧ, ಜಗತ್ತು ಇರುವ ತನಕವೂ ಪ್ರಸ್ತುತವೆನಿಸುತ್ತಾನೆ.

